

กระบวนการทำกระป๋อง ของอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

Kra-Peu Making Process of Ajarn Suwat Yuthaekun at Nong Ki District Buriram Province, Thailand.

วีระยุทธ สุทธิ 1/ เจริญชัย ชนไพโรจน์ 2
Weerayut Sutto / Jaremchai Chonpairot

¹ สาขาวิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Program in Musicology, College of Music, Mahasarakham University
² วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
College of Music, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการทำกระป๋อง ของอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม ซึ่งได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม จากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม จากนักผลิตกระป๋อง คืออาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล และกลุ่มตัวแทนนักดนตรี นักร้อง ประชาชน ผู้ขายสินค้าดนตรี จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจเบื้องต้น แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม และแบบประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล ให้ความสำคัญในกระบวนการทำกระป๋อง การคิดไม้ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาทำตัวกระป๋อง การใช้อุปกรณ์ช่างไฟฟ้าในการทำตัวกระป๋อง ให้ความสำคัญในความถูกต้องตามส่วนประกอบของกระป๋อง ทำให้คุณภาพเสียงกระป๋องชัด นุ่มนวล อันเกิดมาจากประสบการณ์ทางดนตรีพื้นบ้านและความรู้ทางด้านช่าง ของอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล มีความเข้าใจในศาสตร์เสียงดนตรี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในกระบวนการและการตกแต่งเสียงกระป๋อง จึงเป็นที่ยอมรับว่ามีคุณภาพเสียงที่ดี และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักดนตรี

คำสำคัญ: กระบวนการทำ, กระป๋อง, จังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

This research aimed to study the process of making Kra-Peu: a musical instrument of Ajarn Suwat Yuthaekun at Nong Ki district, Buriram province, Thailand. This research was the cultural qualitative research based on fieldwork: observing the making process and analyzing the songs. Data were collected from fieldwork by surveying, observing, interviewing, focus group with key performers or a Kra-Peu maker: Ajarn Suwat Yuthaekun and casual informants, singer, people, musical instrument seller from 10 people. Basic survey, structured interview, observes of focus group and workshops were used as the research instrument. Result of research was that Ajarn Suwat Yuutahkul had given importance in the making

process of Kra-Peu about the quality of choosing a wood and using new equipments for making the instrument. The beautiful decoration, carving and design were used carefully. Other parts such as the tuners, frets, head of Kra-Peu and so on had importance for the high quality of its sound which was produced from the experiences of Ajarn Suwat Yuthaekun. He also had knowledges of music which was an important factor for making process of Kra-Peu and was widely accepted by musicians.

Keywords: Making Process, Kra-Peu, Buriram Province

บทนำ

กระป๋อ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่ใช้ติดมีรูปร่างคล้ายกับจะเข้ วางขนานกับพื้น มี 2 สาย จะเข้ของวงมโหรีเขมรนี้เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของวง เพราะมีรูปทรงเป็นจะเข้ที่แกะจากไม้ขนุน ส่วนหัวเป็นรูปจะเข้กำลังอ้าปาก ส่วนลำตัวเป็นโพรง มีแผ่นไม้เนื้อแข็งปิดด้านล่างทางม้วนเล็กน้อย มีสาย 2 สายใช้ไม้ดีดซึ่งทำมาจากงาช้างชิ้นเล็กๆ ความยาวของกระป๋อ 155 เซนติเมตร กว้าง 20 เซนติเมตร สายนอกหรือสายเอกตั้งไว้ที่ระดับเสียงลา(A) ส่วนสายใน หรือสายทุ้มตั้งเสียงไว้ที่ระดับเสียงเร (D) (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

กระป๋อเข้ามาในประเทศไทยเมื่อนานมาแล้ว โดยมีประวัติเล่าว่ากระป๋ออยู่ที่กรุงพนมเปญ ในความครอบครองของนายเมาโดตริ่ง หรือนายวงศ์ สมุธิราช ทหารม้าของราชสำนักเขมร เมื่อปลดจากการเป็นทหาร จึงได้อพยพพาครอบครัว พร้อมทั้งบริวารที่เป็นละครเก่า ของราชสำนักเขมรเข้ามาอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์ โดยเข้าไปเป็นข้าหลวงของพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) เจ้าเมืองสุรินทร์ประมาณปี พ.ศ. 2470 และรับหน้าที่เป็นนักดนตรีประจำคุ้มบ้าน มีหน้าที่ควบคุมการบรรเลง การฝึกซ้อมวงมโหรีจึงเป็นจุดเริ่มต้นของเครื่องดนตรี “กระป๋อ” ในประเทศไทย (สุพรรณิ เหลือบุญชู, 2529: 52)

กระป๋อ ในวงมโหรีเขมร เป็นดนตรีที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน โดย

เฉพาะในแถบจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ กำลังเป็นที่นิยม กระป๋อเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของคนโบราณ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมแบบใด ดนตรีกระป๋อถูกนำไปใช้บรรเลงประกอบเสมอ ได้แก่ งานแต่งงาน งานบวชงานศพ หรือทางด้านพิธีกรรม เรียกว่า “โจลมาเม็ด” จึงใช้ดนตรีกันตรึมที่มีกระป๋อบรรเลงเครื่องดนตรีก็มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับงานโอกาสที่แสดงประกอบการเล่นมโหรีเขมรนั้นมีความสำคัญมาตั้งแต่โบราณ เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมว่าไพเราะ เข้าถึงจิตใจของผู้ฟังมากกว่าดนตรีประเภทอื่นๆ มโหรีเขมรจึงสามารถนำไปเล่นในโอกาสต่างๆ ไปทั้งงานมงคลหรืองานอวมงคล รวมถึงการบรรเลงประกอบความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น การโจลมาเม็ด (การทรงเจ้าเข้าผี) บ้อง บ๊อด เป็นต้น มโหรีเขมรนิยมนำไปเล่นในงานมงคล เช่น งานแต่งงาน งานโกนจุก งานสมโภชต่างๆ งานกฐิน งานผ้าป่า เป็นต้น โดยเฉพาะงานแต่งงาน สมัยโบราณเป็นต้นมาถือว่าขาดมโหรีเขมรไม่ได้ มโหรีเขมรในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งทางเครื่องดนตรีและบทร้อง

กระป๋อ เป็นดนตรีที่มีความสำคัญมาก ปัจจุบันช่างที่ทำกระป๋อ มีน้อยหรือหาช่างที่ทำกระป๋อให้มีความสวยงาม และสามารถบรรเลงได้ไพเราะนั้น ไม่ค่อยปรากฏให้เห็นมากนัก อาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล อำเภอนอกที่จังหวัดบุรีรัมย์ ได้สร้างสรรค์ผลงานทางด้านดนตรีอีสานได้ โดยเฉพาะ กระป๋อ ทั้งยังบรรเลงและสอนให้แก่ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเรียนอย่างเปิดกว้าง โดยมีนิสัยชอบดนตรีเป็นการส่วนตัว และต้องการถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ตลอดจนผู้ที่สนใจในดนตรีชนิดนี้ด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างมากที่จะทำการศึกษา กระบวนการทำกระป๋อ ของอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล อำเภอนอกที่จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อขยายฐานความรู้ ออกสู่วงกว้าง ตลอดจนเผยแพร่ผลงานในรูปแบบของงานวิชาการให้ปรากฏต่อวงการศึกษ โดยผ่านกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการทำกระป๋อ ของอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล อำเภอนอกที่จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการทำกระป๋อง ของอาจารย์ สุวัฒน์ อยู่แท้กุลอำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้ระเบียบวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล การสังเกตการณ์ทำ (Document) และวิเคราะห์บทเพลง เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ นักผลิตกระป๋อง คือ อาจารย์อาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล และกลุ่มตัวแทนนักดนตรี ประชาชนผู้ขายสินค้าดนตรี จำนวน 10 คน

2. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยกระบวนการทำกระป๋อง ของอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงสิงหาคม พ.ศ. 2558 มีระยะเวลา 7 เดือน

3. พื้นที่ในการเก็บรวบรวมวิจัย อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

4.1 แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey)

เพื่อใช้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสำรวจบริบททั่วไปของกระบวนการทำกระป๋อง

4.2 แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview)

แบบสัมภาษณ์ที่ถามถึงกระบวนการในรูปแบบ การผลิตกระป๋อง การสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) เพื่อตอบคำถามประเด็นการวิจัย ถึงประวัติความเป็นมาของกระป๋อง แนวทางการพัฒนา รูปแบบการผลิตกระป๋อง โดยใช้เทคโนโลยีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิด กว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมาย

โดยใช้ทฤษฎี

4.3 แบบสังเกต (Observation) เป็นแบบ สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และ ไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อสังเกต กิจกรรมของชาวบ้านในพื้นที่ที่ทำการศึกษารวบรวม

4.4 แนวการสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline) เป็นการสนทนาเพื่อสอบถามข้อความในเนื้อหา บางเรื่องและผู้วิจัยยังมีข้อสงสัยอยู่ในบางประเด็นของข้อมูล จากตัวแทนประมาณกลุ่มละ 7-10 คน กลุ่มนักดนตรี กลุ่ม นักร้อง ประชาชน กลุ่มผู้ขายสินค้าในงาน

4.5 แบบประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการประชุมที่ผู้วิจัยจัดขึ้นโดยใช้วิธีประชุมกลุ่มย่อยแล้ว ร่วมกันพิจารณาแนวทางการพัฒนา รูปแบบการผลิต กระป๋องอีสาน กับตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้รู้หรือผู้ผลิตกระป๋อง กลุ่มตัวแทนผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์นักดนตรี เพื่อร่วมงาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือน สิงหาคม 2558 รวมระยะเวลา 7 เดือน ซึ่งผู้วิจัยได้ขอ คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของเวลาและคุณภาพของ ข้อมูล โดยผู้วิจัยเลือกการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นวิธีการเก็บข้อมูล มีแนวคำถามที่สร้าง และพัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย และการนำไปทดลองใช้กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่นอกพื้นที่ของ การวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ภาค สนาม จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ บันทึกลงในสมุดหรือในลักษณะการบรรยาย (Descriptive) ซึ่งการ วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยมีดังนี้

6.1 วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analysis Induction) คือการตีความจากสิ่งปรากฏทางนามธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นให้มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด (สุภางค์ จันทวานิช, 2549: 131-133) เช่น กิจกรรมของชาวบ้านในการทำจิว๊ตประจำวัน การประกอบอาชีพ กิจกรรม ทางศาสนา ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญาของชาว

บ้าน ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ มีส่วนต่อการการผลิตกระป๋องอีสานหรือไม่ อย่างไร เพื่อให้ได้ผลปรากฏในด้านการผลิตกระป๋องอีสานที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด

6.2 วิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือการจำแนกข้อมูลชนิดต่างๆ (Typologies) ตามขั้นตอนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป โดยใช้แนวความคิดทฤษฎี คือ การจำแนกชนิดเหตุการณ์หนึ่งๆ โดยยึดแนวคิดเป็นการรอบในการจำแนกของ Lolland ซึ่งแยกออกเป็นกรกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและ สภาพสังคมเป็นแนวทางการจำแนก เช่นเดียวกับที่ใช้มาในการสังเกต (สุภางค์ จันทวานิช, 2549: 134-136) เพื่อวิเคราะห์ เรียบเรียง เปรียบเทียบ และสรุปผลการวิจัย แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรม และการบริหาร

6.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยการนำวิธีการจัดรูปแบบกระป๋องอีสาน และรูปแบบเพลงอื่นมาเปรียบเทียบเพื่อหาจุดดี จุดด้อย แล้วสรุปเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการผลิตกระป๋องอีสานเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (สุภางค์ จันทวานิช, 2549: 137)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการทำกระป๋องของอาจารย์ สุวัฒน์ อยู่แท้กุลอำเภอนองก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการ

1.1 วัสดุ

1.1.1 ไม้ การใช้ไม้ในการทำกระป๋องของอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล ได้เลือกไม้ที่ใกล้ตัวในชีวิตประจำวันมากที่สุด ได้แก่ ไม้ขนุน ไม้โมก ไม้ประดู่ ไม้ไผ่ ที่หาได้ในท้องถิ่นทั่วไป

ภาพที่ 1 ไม้ขนุนที่แปลงรูปมาแล้ว

ภาพที่ 2 ไม้ประดู่ที่ใช้ทำในส่วนหัวของกระป๋อง

ภาพที่ 3 การเตรียมไม้โมกบ้าน ใช้ทำในส่วนนม สร้อย

ภาพที่ 4 ไม้ไผ่แห้ง ใช้ทำในส่วนของนมกระป๋อง รางไหม ของกระป๋อง

จากภาพที่ 1 – 4 พบว่า ไม้ที่ใช้ทำกระป๋อง มีทั้งหมด 4 ชนิด ได้แก่ ไม้ขนุน ไม้ประดู่ ไม้ไผ่ และไม้โมก ซึ่งมีอยู่ตามท้องถิ่นในประเทศ แต่ละชนิดนำมาใช้ในส่วนเครื่องดนตรีแตกต่างกันไป และมีความสำคัญในการทำเครื่องดนตรีชนิดอื่นอีกด้วย เช่น ไม้ขนุนใช้ทำพิณได้ ไม้ประดู่เป็นไม้เนื้อแข็งสามารถทำแคนและพิณ ซึ่งสรุปรายละเอียดของไม้ที่ทำกระป๋องได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ชนิดของไม้ที่นำมาทำกระป๋องได้

ลำดับ	ชื่อพันธุ์ไม้	คุณลักษณะของไม้	ทำในส่วนกระป๋อง	ปริมาณของไม้ใช้ทำกระป๋อง
1	ไม้ขนุน	เนื้ออ่อน เบา	ตัวเครื่องดนตรี	1 ท่อนยาว 2 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 30 เซนติเมตร
2	ไม้ประดู่	แข็งแรง	ทำในส่วนหัวกระป๋องและสำหรับเจาะลูกบิด	กว้าง 30 x ยาว 10 เซนติเมตร
3	ไม้โมก	เหนียว สวยงาม	ทำในส่วนของรางไหม	ยาว 1 เมตร เส้นผ่านกลาง 10 เซนติเมตร
4	ไม้ไผ่	แห้งสนิท มีความแข็งแรง	ทำในส่วนนมกระป๋อง นัท	ยาว 30 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร

1.1.2 กระดาษโปสเตอร์ สามารถซื้อหาได้ตามร้านเครื่องเขียนทั่วไปขนาด 51x72 เซนติเมตร หนา 120 แกรม ใช้ตัดทำแบบรูปร่างส่วนต่างๆ ของกระป๋อง ได้แก่ ส่วนหัวและลำตัว

1.1.3 กาวร้อน ติดแน่นสนิทแห้งเร็ว ซึ่งเหมาะกับงานหลากหลายชนิด ใช้ติดซ่อมวัสดุงานไม้ เครื่องหนัง และผลิตภัณฑ์ยางได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกเว้นวัสดุบางชนิดเช่น ฟือรี่ ฟีฟี่ เทพล่อน และยางซิลิโคน

1.1.4 กระดาษทราย กระดาษทรายใช้กับงานขัดไม้ ก่อนการทำสี จะมีลำดับการทำงานคือ การขัดหยาบ ขัดเรียบ ขัดละเอียด

1.1.5 ดินสอดำ สำหรับการเขียนลงบนพื้นผิวไม้ใช้ดินสอดำแท่งเหลี่ยมซึ่งใส่ไม่ทง่ายเหมาะสำหรับงานเขียนไม้

1.1.6 สีสเปรย์ ใช้สีสเปรย์ในการทำกระป๋อง 2 สีด้วยกัน คือ สีแดงสำหรับพ่น สีดำใช้ทำสีของตัวกระป๋องภายใน

1.1.7 สายเอ็น ใช้ทำสายกระป๋อง ทั้งหมด 2 เส้น เสียงโด (C) เสียงซอล (G)

1.2 อุปกรณ์หรือเครื่องมือช่าง

1.2.1 เครื่องกลึง ใช้กลึงไม้ประดู่ที่นำมาทำเป็นลูกบิด

1.2.2 สว่าน สำหรับเจาะทำรูลูกบิดจำปาชัน หัวสว่านสามารถจับดอกได้ตั้งแต่ 1.5 - 13 มิลลิเมตร ส่วนด้านที่สวมแกนสว่านจะเป็นเกลียว

1.2.3 เครื่องฉลุแท่น สามารถปรับความเร็วของการเลื่อยเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะงานและวัสดุแต่ละประเภท สามารถถอดตัวเครื่องออกจากแท่น ใช้เป็นเลื่อยฉลุไฟฟ้ามือถือเพื่อนำไปใช้ที่ขึ้นงานที่ต้องการตัด

1.2.4 อุปกรณ์อื่นๆ ได้แก่ สิวสำหรับเจาะไม้ เครื่องฉลุมือถือ ตลับเมตร เลื่อยมือจับ เครื่องขัดกระดาษทราย เครื่องยิงแม็กซิม เครื่องรีดไม้ คีม และค้อนตอกตะปู

2. กระบวนการทำกระป๋อง

2.1 การทำตัวกระป๋อง ส่วนท้ายของกระป๋องนั้น จะไม่มีผลต่อเสียงหรือแหล่งผลิตเสียง แต่กระป๋องมีรูปลักษณะคล้ายจระเข้ ส่วนท้ายของกระป๋องหรือส่วนหางของจระเข้มีลักษณะ ม้วนงอ ขึ้นตอนการทำส่วนท้ายและส่วนหางมีขั้นตอนดังนี้

2.1.1 ทำส่วนท้าย มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมไม้ เพื่อทำส่วนท้ายหรือส่วนหางโดยการตัดไม้ขนุน เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 15x30 เซนติเมตร ความหนา 5 เซนติเมตร ใช้แบบที่เตรียมมาวางลงแล้วขีดตามส่วนตามที่กำหนดมาจากแบบที่เตรียมไว้เตรียมไม้เพื่อทำหาง

ขั้นตอนที่ 2 ตัดไม้ให้เป็นกล่อง 4 เหลี่ยม ผืนผ้าเพื่อตัดให้เป็นส่วนหาง

ขั้นตอนที่ 3 การฉลุตามรอยที่ได้เตรียมไว้ โดยใช้เครื่องมือไฟฟ้าฉลุ

ขั้นตอนที่ 4 การฉลุส่วนหาง โดยจะเก็บพื้นที่รอบนอกให้หมดตามรอยที่กำหนดมา

ขั้นตอนที่ 5 การฉลุส่วนหาง นำทางไปเจาะตรงกลางเพื่อในการฉลุจะไดวางใบมีดเข้าไปข้างในได้ โดยใช้สว่านไฟฟ้าทำการเจาะ

ขั้นตอนที่ 6 การทำหางของกระป๋องเสร็จเรียบร้อยเตรียมไปเชื่อมส่วนที่กันของเครื่องดนตรี

ขั้นตอนที่ 7 การต่อหางกับส่วนท้ายกระป๋องเข้าด้วยกัน โดยใช้กาวร้อนและเครื่องยิงลวด ในการประกอบชิ้นส่วนกลุ่มนี้เข้าด้วยกัน

2.1.2 การทำส่วนหัวของกระป๋อง

หัวของกระป๋อง มีรูปลักษณะ มีพื้น ปาก ตา ริมฝีปากและด้านบน เจาะรูไว้ให้ลูกบิดสองอัน ส่วนหัวนี้จะเลียนแบบหัวจระเข้ให้เหมือนมากที่สุด โดยมีทั้งหมด 10 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางกระดาษแบบ รอยพื้น ทำการพ่นสี ลงไปในไม้เพื่อทำการฉลุให้เป็นรอยพื้น ของจระเข้

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมไม้ประดู่ สำหรับทำด้านบนของส่วนหัว ซึ่งไม้ประดู่เป็นไม้เนื้อแข็งสามารถเจาะรูเพื่อให้ลูกบิดเพื่อใส่สายได้

ขั้นตอนที่ 3 ตัดไม้ตามรูป แบบส่วนหัวของกระป๋อง

ขั้นตอนที่ 4 ประกอบส่วนบนและส่วนคางของกระป๋องเข้าด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 5 ฉลุตามรูปเพื่อให้เป็น

ลักษณะของพื้นกระป๋อง โดยใช้เครื่องมือไฟฟ้าทำการฉลุ โดยเริ่มทำการขีดเส้นตรงกลางของเส้นที่ขีดไว้แล้วฉลุตามให้เกิดเป็นรูปรอยพื้น

ขั้นตอนที่ 6 ขันไม้ส่วนหัวเข้าด้วยกัน โดยใช้กาวร้อนทำการติดเข้าด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 7 ประกอบทำฉลุพื้นหน้าของกระป๋อง

ขั้นตอนที่ 8 ประกอบพื้นด้านบน ด้านซ้ายและขวาของกระป๋องเข้าด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 9 ขัดผิวให้เรียบโดยเครื่องมือขัดไฟฟ้า

ขั้นตอนที่ 10 แกะสลักให้เป็นรูปดวงตาทั้งสองข้างของกระป๋อง

2.1.3 การทำส่วนลำตัวกระป๋อง

ส่วนลำตัวของกระป๋องจะรับการสั่นสะเทือนจากการตีตม่ายังกล่องเสียงหรือลำตัวของกระป๋อง ส่วนประกอบของลำตัวกระป๋องจะใช้ไม้ คือด้านข้าง 2 แผ่น ซ้ายขวา ด้านบน 1 แผ่น รวม 3 แผ่น ขนาดของไม้ที่ใช้ประกอบส่วนข้างลำตัวของกระป๋องมีความยาว 130 เซนติเมตร สูง 15 เซนติเมตร หนา 1.5 เซนติเมตร

นำแบบที่ได้เตรียมไว้แล้ว มาวางกับไม้ที่ได้จัดเตรียมตามขนาด แล้วใช้ปากกาเขียนตามรูปกระดาษเพื่อให้เกิดรูปร่างตามที่กำหนด เตรียมไม้ขนุนเพื่อประกอบส่วนของลำตัวกระป๋อง โดยผ่านการเลื่อย การกลึงจากเครื่องมือทางช่างมาแล้ว มีทั้งหมด 9 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการปรับไม้ ที่นำมาทำแผ่นด้านข้างของลำตัวกระป๋อง ให้ได้ความยาว ความกว้างของไม้ ทั้งสองข้างให้มีขนาดเท่ากัน

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบกระดาษมาวางตามไม้และวาดตามแบบที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 3 ประกอบไม้ด้านข้างเข้าด้วยกัน โดยเอา ส่วนหางและส่วนหัวต่อกันเพื่อประกอบเข้ากันด้วยเครื่องยิงลวด และกาวร้อน

ขั้นตอนที่ 4 นำแผ่นไม้ส่วนบนของลำตัวกระป๋องมาประกอบเข้าด้วยกัน โดยใช้เครื่องยิงลวด

ขั้นตอนที่ 5 ประกอบแผ่นไม้ ด้านข้างทั้งสองข้างตรงรอยต่อระหว่างไม้แผ่นบนและไม้แผ่นล่างใช้

ปีนลมยิงในการประกอบของลำตัวกระป๋อง

ขั้นตอนที่ 6 ทำการปิดรอย จากการยิง ลวดของไม้ในตัวกระป๋องให้เรียบ เป็นเนื้อเดียวกันโดยการโป้ โดยซี่เลื่อย กาว สี ให้เข้าเป็นส่วนเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 7 ทำการขัดตัวกระป๋องให้เรียบทั่วลำตัว โดยใช้เครื่องขัดกระดาษทรายละเอียด

ขั้นตอนที่ 8 ส่วนหูกจะมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 10 เซนติเมตร นำมาติดในกระป๋อง โดยใช้กาวร้อนทำการติด ส่วนหัวกระป๋องใช้มืออีกด้านกดเอา เพื่อให้ได้ตำแหน่งที่กำหนดให้ตรงกันและใช้มืออีกข้างหนึ่งบีบกาให้ทั่วบริเวณ

2.2 ส่วนประกอบของกระป๋องในส่วนของการผลิตเสียง

การทำรางใหม่ที่ยึดสายและริมฝีปากกระป๋อง ขัดแผ่นไม้ปิดทองรางใหม่และเส้นขอบรอบนมของกระป๋อง ทำหย่องที่มีลักษณะคล้ายจั่วบ้านมีความยาวประมาณ 60 เซนติเมตร และจั่วอยู่ 2 ด้าน ด้านหัวและด้านหาง ไม้ที่ใช้ทำรางใหม่คือไม้โมกกา เป็นไม้ตัดง่ายมีเนื้อไม้เป็นสีขาวสวยงาม ไม้โมกกาได้ง่ายตามท้องถิ่นตามหัวไร่ปลายนาได้ทั่วไป รางใหม่ของกระป๋องนั้นไม่มีผลต่อการผลิตเสียงของกระป๋อง แต่มีไว้เพื่อความสวยงาม

2.2.1 การทำรางใหม่ แปรรูปไม้โมกกาให้อยู่สภาพเป็นแผ่นเรียบแล้วแปรรูปให้เป็นไม้ระแนง แปรรูปไม้ให้เป็นไม้ระแนงห้าเส้น จำนวน 5 เส้น และ 4 แผ่น

2.2.2 การทำขอบริมฝีปากกระป๋อง โดยประกอบส่วนของพื้นหน้า ขอบด้านซ้ายขวา ริมฝีปากด้านพื้นด้านหน้าการทำขอบริมฝีปากกระป๋อง ใช้ฉลุให้เป็นรูปตัวยู (U) จำนวน 2 ชิ้นคือริมฝีปากทั้งสองด้านของกระป๋องนั่นเอง

2.2.3 การทำฐานและไม้ปิดแผ่นกระป๋อง ประกอบด้วย ไม้แผ่นสี่เหลี่ยม ขนาด กว้าง 15x80 เซนติเมตร และยาว 10 เซนติเมตร 3 เซนติเมตร 4 ชิ้น ใช้ในด้านหน้า ซ้ายขวา 2 ชิ้น และหลังซ้ายขวา 2 ชิ้น การเตรียมไม้เพื่อทำ ส่วนท้องของกระป๋อง มี ไม้ 7 ชิ้นด้วยกัน ส่วนที่เป็นฐาน 4 ชิ้น แผ่นปิดทอง 1 ชิ้น ติดคานยึด ใต้ท้อง 2 ชิ้นเป็นระแนง ยาว เพื่อรองรับไม้ฝาปิดแผ่นล่าง

2.2.4 การทำนัท เพื่อการยึดสาย การเจาะ ใช้ลวดโลหะเจาะนัทกับตัวเครื่อง นัทอยู่ด้านหลังของตัว

เครื่อง โดยใช้ลวดเพียงเส้นเดียว เมื่อประกอบชิ้นส่วนต่างๆ ครบแล้วขั้นตอนต่อไปเป็นการขัดกระป๋องให้เรียบและจะนำไปลงเงาให้สวยงาม การขุดนั้น อาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล ใช้เครื่องไฟฟ้าเข้าช่วยขัด ที่มีประสิทธิภาพในการขัดค่อนข้างสูง

2.2.5 การทำนมกระป๋อง นมเป็นส่วนสำคัญ ในการผลิตเสียงของกระป๋อง ทำหน้าที่สายเวลากดนิ้วลงบนสาย เพื่อให้เกิดเสียงสูง-ต่ำตามลำดับ มีทั้งหมด 11 นม ส่วนบนสุดของนมเรียกว่า “สาบ” จะต้องไม่ติดกับสายของกระป๋อง นมตัวที่ 1 ที่อยู่ติดกับหย่องนั้นจะสูงประมาณ 3.5 เซนติเมตร และสำหรับนมอันสุดท้าย จะสูงประมาณ 2 เซนติเมตร กระบวนการทำนมกระป๋องมีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทำนมกระป๋อง นมของกระป๋อง ทำด้วยไม้โมกที่ตัดและตัดแล้ว จำนวน 11 แผ่น ขนาด กว้าง 5 เซนติเมตรและ ยาว 5 เซนติเมตร

ขั้นตอนที่ 2 นำแผ่นไม้โมกมาประกอบเข้ากับไม้ไผ่ที่แห้ง ขนาด ยาว 5 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร ทำเป็นส่วนสาบของกระป๋องโดยใช้กาวร้อนติดเข้าด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 3 ใช้เครื่องมืออัดไม้ทั้ง 2 ชิ้น คือ สาบและนม ให้สนิทกันและทิ้งไว้ประมาณ 1 ชั่วโมงเพื่อให้แน่นสนิทกันมากที่สุด โดยใช้เครื่องหนีบ

ขั้นตอนที่ 4 หลังจากตัดและอุดรูตามขนาดของนม ความยาว 3 เซนติเมตร ความสูง 5 เซนติเมตร เจาะรูทั้งสองข้าง วัดจากด้านบนลงมา 1 เซนติเมตร ระยะห่างของรู ทั้ง 2 รูห่างกัน 1 เซนติเมตร ทำการอัดไม้ไผ่และไม้โมกให้แน่น

ขั้นตอนที่ 5 ทำการฉลุจากข้างล่างขึ้นไปข้างบนจนถึงจุดของรูและฉลุในแนวเฉียงให้เกิดรูปคล้ายตัวอักษรภาษาอังกฤษคือตัวเอ็ม (M) จำนวน 11 อัน ระดับความสูงลดหลั่นกันลงมา

2.2.6 การทำลูกบิด ลูกบิดกระป๋องจะมี 2 อันคือสำหรับสายที่ 1 และสายที่ 2 ใช้ไม้ประดู่ สำหรับทำลูกบิด ไม้ประดู่เป็นเนื้อแข็ง ความยาว 10 เซนติเมตรขั้นตอนทำลูกบิดนี้มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 นำไม้ประดู่ไปกลึงเป็นแท่งกลมๆ ยาว 10 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร ขั้นตอนที่ 2 การกลึงไม้ประดู่ที่นำมาทำลูกบิดกระป๋อง ให้เป็น

แห่งกลม และเจาะรูด้านล่างเพื่อร้อยสายกระป๋อง

ขั้นตอนที่ 3 เลื่อยลูกบิดให้เป็นเกลียว เพื่อให้ง่ายต่อการบิดเวลาตั้งสายเลื่อยลูกบิดอยู่ด้านข้าง ให้เหมาะสำหรับการบิด

2.2.7 การทำหย่อง ใช้ไม้ประดู่ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งทนทาน และเป็นส่วนที่สายจะต้องลอดผ่านก่อนนำไปผูกกับลูกบิด ตัวหย่องทำเป็นรูปซุ้ม สูงประมาณ 8 เซนติเมตร กว้างประมาณ 10 เซนติเมตร ส่วนที่สายพาดลงไปจะบากเป็นซี่ๆ เพื่อแยกสายทั้ง 2 ออกจากกัน รูปหย่องจะมีความคล้ายจั่วบ้านแบบเรือนไทยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วาดภาพให้เป็นตามที่กำหนดไว้ คือคล้ายทรงจั่วบ้านเป็นลักษณะ สามเหลี่ยม โดยใช้ดินสอวาด การเขียนแบบนั้นใช้ดินสอเขียนให้เป็นรอยเพื่อจะได้ฉลุตามรอยรูปแบบของหย่องที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 ฉลุตามรอยเขียนเพื่อได้มาซึ่งรูปแบบที่ต้องการ โดยใช้เครื่องมือไฟฟ้า

2.2.8 การทำโต๊ะกระป๋องทำด้วยไม้ประดู่ กว้างประมาณ 4 เซนติเมตร ยาวประมาณ 8 เซนติเมตร และสูงประมาณ 2 เซนติเมตรความสูงของโต๊ะมีความสูงไม่เท่ากัน โดยด้านที่ติดกับหลักตรึงสาย จะมีความสูงเท่ากับหลักตรึงสาย และตรงกลางของโต๊ะรองสายจะนูนขึ้นเล็กน้อย จะมีความสูงเท่ากับหลักตรึงสาย และตรงกลางของโต๊ะรองสายจะนูนขึ้นเล็กน้อย ทั้งนี้เพื่อให้สายได้แนบกับโต๊ะได้อย่างสนิท

2.2.9 ขั้นตอนการประกอบ ลูกบิด สาย นม โต้ะ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้สว่านเจาะเป็นรูเพื่อให้ลูกบิด 2 รู ห่างกัน 3 เซนติเมตร

ขั้นตอนที่ 2 เลื่อยทำร่องเพื่อวางหย่องเหนือบริเวณรางโดยให้ติดกัน ยาวเท่ากับลำตัวของกระป๋อง ลึก 0.5 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร

ขั้นตอนที่ 3 นำลูกบิด หย่อง สาย 2 สาย นำประกอบให้สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 4 การติดนมบนกระป๋อง การติดนมในกระป๋อง จะติดนมทั้ง 11 ตัว โดยใช้กาวร้อน เริ่มจากส่วนหัวลงมาทีละตัว พร้อมทั้งใช้เครื่องเทียบเสียงของดนตรีสากล (TUNER) ช่วยวัดระดับเสียง (Tuner) เพื่อที่จะได้วางตำแหน่งนมให้ได้ตำแหน่งที่ถูกต้อง

ต้อง แล้วจะไม่ส่งผลให้เกิดเสียงเพี้ยน

3. การประเมินผล

3.1 การตรวจสอบ

3.1.1 รูปร่างความสวยงาม อาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล ได้ใช้วัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือไฟฟ้าในการทำด้วยความปราณีต ละเอียดอ่อนและมีความเข้าใจในใช้เครื่องมือเป็นอย่างดี

3.1.2 คุณภาพเสียงกระป๋อง มี 2 สาย มีเสียงในสายเปล่า ซอล (G) และโด (C) การประกอบชิ้นส่วนต่างๆ เน้นความบางเบา ส่งผลให้กระป๋องมีเสียงโปร่ง กังวาน สดใส ในขณะบรรเลง

3.2 การปรับปรุงแก้ไข

3.2.1 รูปร่างความสวยงามมี 2 ลักษณะ 1 ใช้สีของไม้จริงทำให้เห็นลวดลายไม้สวยงามโดยไม่ต้องพ่นสีดำ 2 การทำสีตัวกระป๋องให้เกิดความหลากหลายเป็นสีสันต่างๆ

3.2.2 การคิดค้นหาวัสดุอื่นมาทำกระป๋องแทนไม้ขนุน ในอนาคตไม้ขนุนหายาก ควรใช้วัสดุสังเคราะห์มาทำกระป๋องแทนไม้

ภาพประกอบที่ 5 ขณะประกอบส่วนลำตัวกระป๋อง

ภาพประกอบที่ 6 อาจารย์ สุวัฒน์ อยู่แท้กุล

ภาพประกอบที่ 7

การอภิปรายผล

กระบวนการทำกระป๋อง ของ อาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล จากการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการทำได้นำรูปร่างขนาดจากต้นแบบเดิมมโหรีเขมรของป่าพลอย โดยประกอบชิ้นส่วนเข้าด้วยกัน สอดคล้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ มนุษย์จำเป็นต้องศึกษาเพื่อปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้มีรสนิยมสูง เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาความสุขทางใจ และเพื่อเข้าถึงศิลปะทุกประเภทที่อันมนุษย์เราจะต้องเกี่ยวข้องโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเข้าถึงศิลปะนั้นได้รับประโยชน์หลายประการรวมทั้งการสร้างเครื่องดนตรีขึ้นมาชิ้นหนึ่งเพื่อความสุนทรีย์

การทำกระป๋องอาจารย์สุวัฒน์ อยู่แท้กุล ได้ใช้เครื่องมือไฟฟ้า และอุปกรณ์สำหรับช่างไม้ใช้ในการปฏิบัติงาน จนทำให้งานสำเร็จอย่างรวดเร็วในการทำ 1 ตัว ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์เนื่องจาก ได้ใช้อุปกรณ์ช่างไฟฟ้าที่ทันสมัยจึงสามารถผลิตกระป๋องได้อย่างสวยงามและมีคุณภาพเสียงที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์. (2558). มโหรีเขมรวงป่าพลอย หมู่บ้านสะเดา ตำบลสะเดา จังหวัดบุรีรัมย์. ค้นเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2559 จาก <http://ich.culture.go.th/>
- สุพรรณณี เหลือบุญชู. (2529). วงมโหรีพื้นบ้านสุรินทร์. กรุงเทพฯ: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- สุภาพค์ จันทวานิช. (2549). วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.